

Igehirdetés Donáth László (1955–2024) temetésén

Zsid 10,38–11,2.32–39

■ IVÁNYI GÁBOR

Gyászoló gyülekezet!

Isten, a mi mennyei Atyánk, az élet és a halál Ura megszorít, de meg is vigasztal, megaláz, de fel is emel, sírba visz, de meg is elevenít. Mulandóvá tette életünket bűneink miatt, de egyszülött Fiát is adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Ezért amikor most megállunk Donáth László testvérünk koporsója mellett, Istenhez fordulunk kegyelemért, nála keresünk vigasztalást, útmutatást és reménységet.

Kedves gyászoló szeretteim!

Látványát tekintve is olyan különös ez a ravatal, egy egyszerű – mindenki számára ilyen készítenek ott – zsidó koporsó közösséges gyalult deszkából. Semmi dísz, hiszen a dísz, az ékesség belül van. Még csak nem is ott, hanem a mindenható teremtő Isten szívében és a mi szívünkben is.

Szeretteim, akik hű társként, anyaként vagy mint gyermekek, unokák, mint testvér, rokon, hitsorsos, kolléga, barát, eszmetárs, tisztelő közösség álltok itt, hallgassátok meg a vigasztalás és az emlékeztetés ígését az Újtestamentum Zsidókhoz írott leveléből, ahol az ismeretlen szerző többek között a hit természetéről, majd hőseiről beszél. (...)

Tudom, hogy hosszú szakaszt metszettem ki a bibliai szövegből az összefüggés kedvéért, de Donáth Lászlótól búcsúzva mégis csupán egy hithősről, Sámsonról szeretnék beszélni. Olyanok között állok, akik számára a hit fogalma szükségszerűen jelent valamiféle kihívást, és itt nemcsak a vallástalan barátainkra gondolok, hanem valamennyiünkre. És ez így van jól, Lacihoz is ez méltó: hogy a hitet mint olyat a magunk módján emésztgetőkként gondoljunk rá is: Mi van szeretett barátunkkal? Hová lett? Hogyan is volt itt közöttünk? Van-e utána valami, ami megmarad? Tetszene neki, de talán egy közös éjszakai autótút témája is lehetne közöttünk, hogy magát a bibliai kifejezést miből is vezetnénk le. Ha ott ülne velünk Raj Tamás, közös barátunk, és nem ment volna előre Ábrahám ölelésébe jó régen, akkor lenne csak igazán érdekes ez az eszmecsere, hiszen ő vezetett rá bennünket, hogy ezt a fogalmat a legegyszerűbb és legközismertebb *ámen* szóból kell levezetnünk. Az ámen főnévi változatában magába rejti az *emunát*, amelynek jelentése 'hit', 'hűség', 'bizalom', jelzőként pedig a 'hívó', 'hűséges', 'megbízható' értelmű *neemánt* is.

Vajon van-e különbség a hűséges és a megbízható között? Mindig a megbízható az első, az Örökévelő, akivel ki-ki a maga módján találkozik, aki soha nem vezet félre. Akkor sem, ha a mindennapi kenyerünket, a szabadság lehetőségét, a bűneink bocsánatát vagy az örök életet ígéri. Erre válaszolunk mi a hűséggel. Ez ragaszkodást jelent akkor is, ha ebben a kapcsolatban olykor súlyos próbatételeknek vagyunk kitéve. Így gondolok most Lacira vagy Sámsonra vagy akár Jézusra, akik afféle magányos hősként – de olykor családjuk, népük vagy elvbarátaik ellenséges kritikája közben is – hűségesek maradtak a megbízható mércéhez, amelyet a láthatatlan és felfoghatatlan Isten a lelkükben elrejtett.

Most, hogy egy gazdag, színes, szeretett, áldásokkal teli élet után közösen áment mondunk, azok

* Elhangzott 2024. január 26-án a bonyhádi evangélikus temetőben.

közösségében érezzük magunkat, akik bizalommal és nyitottsággal közelítenek azokhoz a dolgokhoz, amelyeket képviselni ebben az éppen megélt korban nem megtérülő befektetés, s magának a hozzáállásnak a jutalma valahol a távoli jövőben vagy az utódok életében mutatkozik csak. A felolvasott bibliai szakaszból példálózva kiemelt mintegy húsz – egyik sem újszövetségi – személy példakép volt, úgynevezett hithős. Olyanok, akik akkor is cselekedtek, ha tudták, nem érik meg döntésük gyümölcsének beérését. Tisztában voltak vele, hogy az ügy melletti kiállásukkal szabadságukat, esetleg életüket is kockáztatják.

Amikor most Lacira emlékezem, azért gondolok Sámsonra, mert ez a Dán törzsből származó bíró a királyság kora előtti zavaros közigazgatási körülmények között Izraelben hasonlóképpen magányos, radikális hős volt, mint amilyenek gyakran mi is láttuk szeretett barátunkat. Ő egyedüliként szavazott annak idején a vatikáni konkordátum ellen a Parlamentben, és szólalt fel okos, szép szavakkal a törvényeknek nemcsak tartalmi, de stilisztikai hibáival szemben is. Már-már irodalmi csemege mindaz, amit a temetői törvénnyel kapcsolatban mondott. Minek nevezzük azt, aki nem földön járóként van közöttünk, hanem hulla, holttest? Kicsoda ő? Ahogyan kicsoda is az, aki itt előttünk fekszik? Átélté azt is, hogy négy ciklus után az öt delegáló párt, amelynek tagja nem lett sose, nem indította őt ott, ahol biztosan nyert volna.

Örökségként hozta magával ezt a terhet, hiszen mindannyiótok előtt ismert a háttére: három különböző rendszer börtönét megjárt politikus apja és a mindenféle ítélet nélkül évekig raboskodó édesanyja, a snagovi száműzetés, amelyben elveszítette fél szemét, de a rendszerváltás előtti időszak vergődéseiben is oly sokszor volt úttörő, kezdeményező. Akkor is, amikor a Történelmi Igazságtétel Bizottság kegyeleti csoportjában Nagy Imréék újratemetését készítette elő, vagy amikor segített talpra állítani alapítványokat – köztük a gyermekmentő Aranyágot –, amikor belefogott, hogy földet, pénzt szerezzen a békásmegyeri templom, gyülekezeti ház, parókia és a Gaudiopolis-szeretetház építésére, vagy amikor Sztéhlo Gábor emlékéért, szobrának méltó kültéri helyen való elhelyezéséért küzdött, ahogy örökségként is ápolta a zsidó–keresztény párbeszédet, tagja volt a Magyar Zsidó Kulturális Egyesületnek is.

Eltávozása előtti, végzetesnek nevezhető napján is a zsidó ősök sírját tette rendbe Mirjammal a Kozma utcai temetőben, negyvenfokos melegben. Arról beszélgettünk itt Törzsök Erikával az imént: nem biztos, hogy az időjárás okozta idő előtti halálát, esetleg inkább az elmúlt évek méltatlan meghurcolása, amely őt és Anna lányát érintette, és amelynek semmi köze nem volt a valósághoz. Köze volt viszont a gonosz, törvénytelen hatalomhoz, amely sem Istent, sem embert nem ismer, és szégyenszemre mégis az Örökkévalóra hivatkozik.

(...)

A szavakban, a döntésekben, a küzdelmekben való erő és következetesség benne mindig Sámsonra emlékeztetett engem. Több mint negyven éve ismerem. Kétszer annyi idő ez, mint amennyit a nagy hithős bíróként kapott a filiszteusok gázai környezetében, hogy ott szolgálta az igazságot, és mutassa meg, nem tűrhető a kritika nélküli, egyedül való hatalom. És ha nem marad más lehetőség, akkor legalább állandó zaklató jelenléttel figyelmeztetni kell a föld pillanatnyi urait esendőségükre és kiszolgáltatottságukra.

Lacit ismerem mint ózdi-sajókazai kisegítő lelkészt vagy ugyanebben a minőségében különféle pesti parókiák alkalmi igehirdetőjét. Később a közelemben, Békásmegyerre került a régi csillaghegyi kúriából átalakított kis evangélikus gyülekezeti házba, s azután fölépítette mintegy ötezer négyzetméteren a már említett épületgyűtttest. Emlékszem az avatásra vitt kis ezüst cédrusomra. Amikor most vasárnap a szószéken nekem kellett helyettesítenem, akkor láttam, hogy a hajdani csenevész

fácaska milyen hatalmas koronát növesztett a hét hárs társaságában, amelyek csoportja névadója lett igen kitűnő irodalmi színvonalon szerkesztett gyülekezeti folyóiratának is.

Sokan állnak itt köztünk, akik rendszeresen hallgatták Lacit, vasárnapi igehirdetéseit, esküvők vagy temetések alkalmával, és senki sincs köztünk, akit ne hökkentett volna meg, hogyan tud a legáltalánosabbnak tűnő kijelölt textusból olyan magasságokba kanyarodni, s mégis annyira közel kerülni a mai valósághoz, mint ahogy ezt ő produkálta. De továbbmegyek! Nem ismertem lelkészt, aki a lelkigondozásban olyan komolyan vette volna népe szeretetét, mint Sámsonhoz hasonlóan Laci, aki názír volt, és tudomásul vette, hogy Istennek szentelt személyként mindennek, még a bozontjának is alá kell rendeltetnie az elhívó Isten akaratának. Egy-egy temetésre készülve, kórházi látogatás alkalmával vagy a szórványgyülekezeteit ápolva soha nem sajnálta az időt, és nem voltak számára terhes személyek, akiket türelemmel végig ne hallgatott volna.

Az, hogy valaki hithős, Istentől rendelt bírāja népének, kiválasztott és felszentelt, nem azt jelenti, hogy hibátlan, és híján van minden emberi gyarlóságnak. Részleteket erről nem akarok mondani, többségében ismeritek az ő egyedi életét. Olyan volt ez, akár Sámsoné, aki kész volt széttépni az oroszlánt, ugyanakkor nehezen tisztázható helyzetekbe, kapcsolatokba keveredett olykor, de sosem felejtette el, hogy az Örökkévaló mire rendelte. A hithős vakon is az, malomkövet hajtva is, botladozó, erőtlenné lett, erejét veszített férfiként is, aki talán későn ébred rá arra, hogy a haja újra nőni fog, s ebben is csak az az üzenet számára: itt az utolsó nagy pillanat nekitámaszkodni a kárörvendő filiszteusok stadionja oszlopainak, azért imádkozva, hogy még egyszer térjen vissza az ereje, akkor is, ha utolsó erőfeszítése őt magát is maga alá temeti.

Megkívántatik az igehirdetőtől, hogy jelölje ki beszédében a meghatározó pontokat. Mik is hát a hithős csalhatatlan ismertetőjegyei? Soha nem hátrál meg, kész a láthatatlan, csupán remélt dolgok irányába elindulni, küzdeni megszakadásig, akkor is, ha tudja, amit tesz, abban nélkülözhetetlen isteni akarat válik valóra, őt viszont támadások sújtják, szenvedések érik, és többnyire nem éri meg a dolgok megnyugtató beteljesedésének pillanatát. Lehet, hogy a hithős kételyekkel küzd, és sokszor teher a maga számára is. Talán nyomasztja, hogy míg egyfelől megkerülhetetlen szereplőjévé válik az adott kornak, és sem fizikai erővel, sem hazug rágalomokkal nem tudják térdre kényszeríteni, aközben nem marad elég ideje, ereje, hogy közvetlen szeretteinek elegendő minőségi időt adjon. Úgy szeretni és szolgálni, hogy soha nincs a kalkulációban a megtapasztalhatóan beváltható fizetség. Olyan történelmi időszakba vegyülni, ahol mindenképpen ellenére kell a reményt ébren tartani, ahol nem adatik meg, mint Sámsonnak sem, hogy egy népet bátor, jó döntések mellett egyesíteni lehessen, csak a filiszteusok zaklatása marad jelként arra, hogy a szabadság az igaz ember számára nem lehetőség, hanem annak kivívása kötelesség. Egy ilyen korban a Mindenható csak nagyon kevesekre számíthat. Laci kellett neki, és kellett nekünk, és úgy érezzük, valakinek a nyomába kellene lépnie. De vajon akad-e köztünk hozzá hasonló magányos hős, aki talán még azt sem érzi mindig, hogy a Teremtő mellette áll, aki úgy cselekszik, *etsi Deus non daretur* – mintha Isten nem lenne –, aki úgy cselekszik, mintha Istent nem is ismerné?

Drága barátom! A bennünket körülvevő, felettünk lebegő bizonyosságok fellegei között vagy. Köszönjük, hogy velünk voltál. Istentől kaptunk. Nem a semminek, hanem neki adunk vissza.

(...)

A békeesség Istene pedig, aki kihozta a halálból a juhoknak nagy pásztorát, örök szövetség vére állt a mi Urunkat, Jézust, tegyen készségessé titeket minden jóra, hogy cselekedjétek az ő akaratát, azt munkálván tibennetek, amit őelőtte a Jézus Krisztus által, akinek dicsőség örökkön örökké. Ámen.